

**Iulian Vesper, *MEMORII*, Ediție îngrijită și prefată  
de Pavel Țugui, Editura Saeculum, București, 1999, 190 pagini**

Fiu al meleagurilor bucovinene, iubitor și cercetător al istoriei Bucovinei, în general, și al evoluției sale culturale, în special, cărturarul și istoricul literar **Pavel Țugui** ne-a oferit recent, în 1999, însoțite de o densă și consistentă *Prefață*, *memoriile* lui Iulian Vesper, păstrate până nu de mult în arhiva familiei.

Exegeții de astăzi și de mâine vor avea astfel la îndemână informații suplimentare, complexe, detaliate despre formarea și afirmarea sa, climatul vieții politice și culturale prin care a trăit și muncit, apreciate de scriitorul însuși, înaintea trecerii sale în lumea umbrelor.

Fixat în ceea ce are original și durabil, de către corifei și critici ai istoriei literare contemporane, între care **George Călinescu**, **Perpessicius**, **Eugen Simion**, scrisul lui **Iulian Vesper** îmbogățește zestrea spiritualității noastre literare cu volumele de versuri *Echinox în odăjdii*, *Constelații*, *Izvoare*, *Poezii*, *Ascultând nopțile*, *Al treilea orizont*, ca și prin romanele *Primăvara în Țara Fagilor*, *Glusul* și talmăcirea în românește a capodoperei finlandeze, *Kalevala*. Prieten și înrudit, prin motivație și formule literar-artistice, cu Mircea Streinul și Traian Chelariu, ca și cu întreaga pleiadă de la "Iconar", fiind prezent cu o voce distinctă în concertul breslei scriitoricești interbelice de la Cernăuți și din capitala patriei, continuând, într-o manieră proprie, modernă, formulele de inspirație tradiționale, chtoniene, liturgice, cu elemente receptate și modelate creator din modernismul european al epocii sale, Iulian Vesper ne oferă, prin *memoriile* sale o mostră tot atât de originală de-a vedea și aprecia lumea prin care a trecut.

Întinse cronologic pe tot intervalul anilor 1908-1981, *memoriile* sunt, la prima vedere, extrem de lapidare. Cu o maximă zgârcenie, Vesper ne introduce în universul familiei sale de la Horodnicul de Sus, din preajma și din timpul primului război mondial. Din această lume rurală el filtrează crâmpie despre părinți, care "doriseră amândoi, în anii adolescenței, să se îndrumeze spre școli mai înalte, dar împrejurările potrivnice le tăiaseră zborul". Cu toate acestea, tatăl său, țăran cu doar câteva clase primare, făcute sub stăpânirea habsburgică, "era abonat la ziare românești din Budapesta, Cernăuți și Orăștie", în timp ce mama, "abia ieșită de pe băncile școlii primare, își mai amintea poezii minunate", între care "Miorița". Pe răbojul memoriei sale, copilului i-au rămas întipărite "întâmplări obișnuite în vreme de război: bombardamente, lupte la baionete prin livezile satului, cantonări de soldați ruși sau nemți în casa noastră, după cum se succedau bătăliile pe fronturi imense". Prin casa părintească s-au perindat "ostași siberieni, calmuci, tătari, unguri, austrieci, români din Ardeal și din Banat". Dar, prichindelul, care descifrase tainele buchiilor, deși în școala primară era atras nu de zarva războiului, cât de biblioteca satească "Lumina", unde, scria el, afla *Povestiri pentru țărani*, de L.N. Tolstoi, *Alexandria* și *Istoria despre Arghir cel Frumos* și despre *Elena cea frumoasă*. Contactul cu biblioteca "acest paradis al tuturor minunilor" are o înfrăurire miraculoasă: "oamenii mi se păreau mai buni, cerul mai limpede; deveneam, pe nesimțite, stăpân de mine însumi: priveam la toate cu un fel de duioșie". Iar pe când se pregătea și înfăptuia unirea Bucovinei cu România, în capitala provinciei, la Horodnic lucrurile erau gândite și desluite în cuvinte mult mai simple: "Maică-mea era mereu voioasă, prinsă de-o mare bucurie. Într-o seară, tatăl meu se întoarse din târg (de la Rădăuți, n.n.) și ne spuse că, de-acum, gata, ne lipim de Patria-Mumă, de la care ne rupseseră dușmanii".

Liceul, la Rădăuți, înseamnă o nouă treaptă, "pe noul drum" unde "procentul cel mai ridicat îl constituiau elevii proveniți din mediul rural" și unde învățatul i se părea ca o "eliberare" de calvarul muncii fizice: "mult mai greu fusese acasă, unde, după o zi veneau treburile de seară, lecțiile de făcut și, dacă voiam să mai citesc, mă apuca miezul nopții", pe când la școală "trebuia să te lupți – doar pentru asta te aflai în oraș, să faci o ispravă, altfel puteai rămâne ușor în sat, să stai frumușel "la coada vacii". Greul rămânea însă pe spatele părinților care adăugau grijiilor de-acasă, și pe cea a cheltuielilor cerute cu școala: "maică-mea se pornea cu noaptea în cap, mai precis la cinci dimineața, ca să mă prindă mai înainte de a pleca la școală. Ajungea galbenă, frântă de oboseală, după ce străbătea cei cinci, șase kilometri, iarna, pe întuneric, gârbovită sub traista în care erau deale guri, pentru trei, patru zile și schimburi curate".

La Liceul din Rădăuți, elevul descoperă că profesorii sunt "cei mai mulți cu studii vieneze"; într-o carte a lui D. Caracostea află "cu caracterizări scilipitoare, toți fruntașii literaturii române"; se împietenește cu librarul Mihai Țurcan, care "a intervenit atât de subtil în cursul vieții" sale; în clasa

a VI-a obține premiul doi pe țară la concursul organizat de Societatea Tinerimea Română cu tema *Dezvoltarea teatrului românesc*. Pasiunea aproape necontrolată pentru lectură îl costă trecerea de la cursurile de zi la studiul particular.

Perioada cernăuțeană, ca student la Facultatea de Litere și Filosofie marchează o fază nouă în formarea sa intelectuală. Prezent aici în primii ani de după 1918 ia cunoștință cu numeroși profesori de mare prestigiu, între care Viorel Grecu, Leca Morariu, Alexandru Ieșean, C. Narly, Ion Nistor, Romulus Cândea. Vine în contact cu “Junimea Literară” unde va și debuta și în care vede “oglină întreaga mișcare culturală din acest colț de țară”. Dar, notează el, “stingerea din viață a profesorului Herzog, în urma unui atac de cord, în decembrie 1928, îmi spulberase planurile de a studia temeinic filologia romanică, de a pătrunde în subtilitățile acestei științe, ale cărei legi mă atrăgeau prin precizia lor”. Ca urmare, Vesper se transferă la București, unde, la aceeași disciplină îl află pe Ovid Densusianu – “a cărui *Historie de la langue romaine* îmi apărea – scrie el – drept cel mai splendid monument închinat graiului nostru”. Bucureștiul îl pune în contact direct cu magiștri celebri: N. Cartojan, A.I. Candrea, Dimitrie Gusti, Mihail Dragomirescu, George Călinescu, Eugen Lovinescu – pe unii îi are ca dascăli, pe alții îi caută el însuși, sfios și îndrăzneț, arătându-le și primele sale încercări literare. Contactul cu unii îl introduce în universul mirific al științelor umaniste, întâlnirile cu alții îl silește să persevereze, să-și autoperfecționeze scrisul.

În anul în care obținea diploma de licență, semna cu Mircea Streinul, în 1934, programul editurii “Iconar”, pe care îl prezenta istoricului Ion Nistor, care, în calitate de ministru, îl lua ca șef de cabinet. În același an, Traian Chelariu se reîntorcea de la Roma și era numit redactor șef la “Glasul Bucovinei”, iar Mircea Streinul – directorul librăriei “Glasul Bucovinei”. Programul era și un protest voalat împotriva editurilor centrale, care erau interesate mai ales de profituri. “Vom încerca – scria Iulian Vesper și Mircea Streinul în programul lor – o depășire a clanurilor, coteriilor și bisericuțelor literare, care s-au dovedit o piedică în promovarea adevăratelor creații și vom privi fenomenul literar cu obiectivitatea prețioasă a colecționarului de artă”.

Informațiilor detaliate despre scriitorii bucovineni, legăturilor sale directe cu C. Rădulescu-Motru sau Vasile Voiculescu, Zaharia Stancu și foarte mulți alții, autorul le adaugă știri extrem de diverse despre viața sa intimă sau despre evoluția vieții politice și culturale din preajma, din timpul și de după ce l de-al doilea război mondial. O întâlnire cu profesorul Nae Ionescu și o discuție despre “asalturile ce nu mai conteneau asupra ordinei stabilite prin Tratatul de la Versailles”, de pildă, îi oferă posibilitatea de a-l asculta o jumătate de oră pe magistrul cel mai popular, “logician de marcă” despre concluzia acestuia că, “în ce ne privește, stăm foarte bine; forțele naționaliste, armata de șoc a noilor idei (legionarii, n.n.) vor birui negreșit. Sunt atât de sigur de victoria lor – declară Nae Ionescu – pe cât sunt de convins că mâine va răsări soarele”!

Să mai semnalăm cititorului că Iulian Vesper s-a bucurat de aprecierea și prețuirea unora dintre cei mai de seamă dintre scriitorii și contemporanii epocii sale: Ion Nistor i-a fost, în 1934, unul dintre nașii săi, alături de directorul liceului Nicodim Ițcuș; Liviu Rebreanu și Ionel Teodoreanu l-au recomandat să fie primit în Societatea Scriitorilor, în 1943, când, sub regimul comunist rămâne șomer, la intervenția lui Mihail Sadoveanu este angajat corector la Editura pentru Literatură și Artă, unde îl are ca șef pe A. Toma.

Fără de lumea prin care a trecut – și care nu i-a fost mereu favorabil – Vesper ne apare ca un bătrân blând, înțelept și răbdător, care evită să scrie sub incidența sentimentelor; nu înjură pe nimeni, nu face aprecieri sentențioase, nu folosește invective sau cuvinte grele. În ajunul declanșării celui de-al doilea război se documentează și scrie o evocare de popularizare închinată vieții lui Mihail Viteazul, comentând “ieșirea României din războiul hitlerist” și alăturarea ei coaliției Națiunilor Unite, Vesper conchide doar “Bine, dar asta înseamnă o schimbare, un tur de forță, un fapt nemaipomenit!”. De altfel, Vesper își vede permanent de lucru. În 1968, de pildă, publică volumul de *Poezii*. Îi urmează alte două cărți *Ascultând nopțile* și *Al treilea orizont* la Editura

“Cartea Românească”. În 1969 era medaliat de statul finlandez, cu ocazia comemorării semicentenarului înființării Republicii Finlanda și retipărirea, în a II-a ediție, în Biblioteca pentru Toți, cea de-a doua ediție a *Kalevali*. Pentru această prestigioasă colecție traducea unul dintre cele mai valoroase romane canadiene, interbelice, a Mariei Chapdelaine. Încrezător în “forța de nebiruit a strădaniilor neîntrerupte”, Vesper este mereu activ și integrat mișcării culturale. Între ultimele sale bucurii notate în *memorii*, aflăm participarea la “Zilele culturii bucovinene” în septembrie 1977 la Rădăuți și, totodată, la sărbătorirea a 50 de ani de la absolvirea liceului “Eudoxiu Hurmuzachi”.

Volumul de *Memorii* ale lui Iulian Vesper este deopotrivă un document de istorie literară și de istorie propriu-zisă. Original, prin stil și concepție, ca și opera sa, volumul îndeamnă la o meditație intimă, oferindu-ne un exemplu de creator ce și-a urmărit cu tenacitate și perseverență idealul neabătut, neconținut.

**Mihai Iacobescu**